

GLASBENI ATELJE TARTINI
ŠOLA ZA UČITELJE
Program za nadaljnje izobraževanje učiteljev violine in viole

»Dva koraka navzgor ...«

Igranje v višjih legah in menjava leg

Jera Rot

Mentor: Vildana Repše, prof.

Trebnje, 2013

IZVLEČEK

Tako kot ostala violinska tehnika, se je skozi zgodovino violinizma spreminjal tudi način igranja v višjih legah in prehajanja iz lege v lego. Različni pristopi učenja letah so prisotni še danes. Poznavanje literature in uspešnih praks ter lastne izkušnje nam pomagajo odločati se pri izbiri primerne poti, za vse pa velja načelo postopnosti in velika mera potrpljenja.

KLJUČNE BESEDE

Menjava lege, prehod, igranje v drugi legi, igranje v tretji legi, sproščenost leve roke, notni primer.

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	IGRANJE V LEGAH IN MENJAVA LEG skozi zgodovino.....	1
2.1	Francesco Geminiani: The Art of Playing on the Violin (1751)	2
2.2	Leopold Mozart: Versuch einer gründlichen Violinschule (1756).....	2
2.3	Louis Spohr: Violinschule (1833).....	2
2.4	Josep Joachim in Andreas Moser: Violionschule in 3 Bänden (1902-1905)..	2
2.5	Leopold von Auer: Graded Course of Violin Playing (1926) in Violin Playing as I Teach it (1921).....	3
2.6	Carl Flesch: Die Kunst des Violinspiels (1929)	3
2.7	Ruggiero Ricci: Left-Hand Violin Technique ().....	3
2.8	Kato Havas: Ein Neuer Weg zum Violinspiel (1961)	4
2.9	Ivan Galamian: Principles of Violin Playing and Teaching	6
2.10	Jeanne Christee: Violintechnik (2010).....	7
3	Moj pristop	7
4	Menjavanje leg in igranje v legah v sodobnih violinskih šolah	16
5	Zaključek	19
6	Literatura	20

1 UVOD

Korak v novo lego mlademu violinistu odpre novo obzorje zvočnih rešitev in ne samo nekaj novih tonov na E struni. Gib, ki ga roka napravi med menjavo lege, se otrokom zdi eleganten in privlačen. Iz mojih izkušenj so menjave lege eden izmed večjih korakov, ki tudi previdnejših in bolj (neuspehov) boječih učencev ne prestraši zlahka. Delo na tem področju se mi zdi hvaležnejše kot npr. učenje vibrata (ki ga poskušam razvijati istočasno, saj je za obe prvini pomembna gibljivost členkov in sproščena fleksibilnost leve roke). A kot pri vseh drugih tehničnih prvinah ni dovolj, da se poskušam spomniti, kako so mene tega učili ali da se poslužim vaj iz violinske šole, ki mi jo je priporočil kolega. Prebiranje metodične literature, pregledovanje številnih violinskih šol, gledanje (in ne samo poslušanje) posnetkov velikih violinistov, nasveti s seminarjev, vse velja preleteti in preizkusiti.

V tej seminarski nalogi se bom najprej posvetila pregledu besedil, o menjavah leg, ki so nastajala v različnih zgodovinskih obdobjih.. V drugem poglavju bom po korakih predstavila svoj trenutni pristop v začetnih fazah učenja menjav do tretje lege in igranja v drugi in tretji legi ter dodala nekaj glasbenih primerov. Zadnji del je namenjen hitremu povzetku poglavij, ki se nanašajo na to temo iz nekaterih v našem prostoru prisotnih zbirk in violinskih šol.

2 IGRANJE V LEGAH IN MENJAVA LEG SKOZI ZGODOVINO

Poznavanje zgodovine je na vsakem področju temelj za razumevanje. Nekatera v nadaljevanju omenjena dela so na žalost težko dosegljiva, v slovenskem jeziku jih ni. Na razvoj violinske tehnike je skozi zgodovino najbolj vplival razvoj inštrumenta. Odkritje podbradnika je odprlo nove možnosti igranja, prav tako korak naprej predstavljajo pravi »reformatorji« violinske igre, kot je Paganini.

2.1 Francesco Geminiani¹: The Art of Playing on the Violin (1751)

V svojem didaktičnem delu omenja sedem leg, kar sovpada z dolžino takratne ubiralke. Pri menjavi lege naj bi palec sledil drugim prstom.

2.2 Leopold Mozart²: Versuch einer gründlichen Violinschule (1756)

Današnjega dojetanja leg Mozart ni poznal. Prvo lego imenuje »običajna« ali »naravna aplikatura«. Pri urejanju prstnih redov priporoča čim manj menjanja leg v obe smeri. Priporoča menjavo v višje lege čez prazne strune in kadar je le možno skupaj z menjavo loka.

2.3 Louis Spohr³: Violinschule (1833)

V svoji violinski šoli Spohr najprej uči igranja v prvih šestih legah in šele nato razvija menjave leg, vendar opisa tega giba v knjigi ni.

2.4 Josep Joachim in Andreas Moser⁴: Violionschule in 3 Bänden (1902-1905)

V poglavju o menjavah leg poudarja pomembnost prožnosti: niti palec niti prst ne smeta premočno pritiskati na vrat oz. ubiralke. Opisana je menjava iz tretje v prvo lego: med zadnjo noto pred menjavo se palec že stegne navzdol, ostali prsti mu šele nato sledijo. Seveda pa si lahko predstavljamo, da istočasna menjava palca in prstov, ki je danes največkrat prakticirana, brez pomoči podbradnika skoraj ni mogoča.

¹Francesco Geminiani (okoli 1680-1762) izhaja iz rimske violinske šole. Violino se je učil pri svojem očetu in kasneje pri Arcangelu Corelliju, kompozicijo pa je študiral pri Alessandru Scarlattiju. Deloval je v Franciji, Angliji in na Irskem kot violinski virtuoz, skladatelj in tudi kot pedagog. Danes ga najbolj poznamo po t.i. Geminiani-grifu.

²Leopold Mozart (1719-1787) je bil violinist in komponist, živel in ustvarjal je v Salzburgu. Zgoraj omenjeno delo je precej znanstveno in sistematično, ukvarja se tudi z zgodovino razvoja inštrumenta in z vprašanji estetike.

Luis Spohr (1784-1859); predstavnik meinheimske šole. Bil je skladatelj, dirigent, pedagog in poleg Paganinija eden največjih violinistov svojega časa. Bil je tudi izumitelj podbradnika, kar je vplivalo na razvoj virtuosne igre. Uporabljal je današnjo obliko loka.

⁴Joachim (1831-1907) se je šolal na Dunaju in Leipzigu, bil koncertni mojster v Weimarju in Hannoveru, bil je tudi skladatelj, dirigent, solist in pedagog; njegova učenca sta bila tudi Leopold Auer in Jenő Hubay. Tudi Andreas Moser je bil njegov učenec in skupaj sta ustvarila omenjeno violinsko šolo. Slednji je bil glavni avtor prvih dveh zvezkov. Joachim sam ni poučeval začetnikov, je pa svojemu mlajšemu kolegu svetoval pri pisanju.

2.5 Leopold von Auer⁵: Graded Course of Violin Playing (1926) in Violin Playing as I Teach it (1921)

Pri menjavah lege priznava največji pomen palcu, ki mora svobodno, brez »protipritiska« sloneti na vratu violine. Pri menjavi spremlja prst v sledečo lego. Pri tem je pomembna fleksibilna koordinacija palca in prstov. Tudi prsti naj bojo položeni le s tako močjo, da roka z lahkoto menja pozicijo. Pri menjavah iz višje v nižjo lego se mora palec prvi premakniti v to smer, prsti pa mu sledijo. Pri tem gibu naj bo drža violine malce višja, kar ohrani njeno stabilnost. V kasneje izdanem delu pa piše, da palec pri menjavah lege ne igra posebne vloge, enostavno mora le slediti prvemu prstu v različne lege.

2.6 Carl Flesch⁶: Die Kunst des Violinspiels (1929)

Legе naj bojo »obdelane« enakopravno. Učenec mora osvojiti občutek igranja v posamezni legi preden se loti učenja menjav. Te naj bojo drseče in ne skakajoče, kar se da hitre in nemoteče. Prav tako kot Moser in Auer opisuje menjavo iz tretje lege navzdol, pri kateri prsti sledijo palcu. Iz prve lege navzgor potujejo palec in prsti istočasno.

2.7 Ruggiero Ricci⁷: Left-Hand Violin Technique ()

Ricci opisuje tri načine menjave leg:

- »plazenje« - prst menja lego in palec mu sledi,
- »vrtenje« (lomljenje kota) – palec ostaja v legi, le dlan se zasuka v drugo lego. Ta način ni namenjen melodičnim linijam, pač pa le hitrim pasažam z velikimi skoki, katere omogoča ekonomično gibanje leve roke),
- »osnovna menjava« (glisando), pri kateri se dlan in roka enotno pomikata

⁵Leopold Auer (1845-1930) je že pri osmih letih študiral na konservatoriju v Budimpešti, kasneje na Dunaju pri Dontu in nato v Santpeterburgu pri Wieniawskem. Bil je profesor na Santpetersburškem konservatoriju, nato se je zaradi politične situacije veliko selil in na koncu deloval v Združenih državah Amerike. Med njegovimi številnimi učenci sta tudi Heifetz in Milstein.

⁶Madžarski violinist in velik pedagog Carl Flesch (1873-1944) je poučeval na konservatorijih in visokih šolah po Evropi in v ZDA. Njegovi učenci so bili med drugim Henryk Szeryng, Ida Haendel, Ivry Gitlis in Max Rostal. V svojih številnih delih je dokumentiran njegov metodični in analitični pristop poučevanju, v katerih zelo poudarja pomen učitelja pri vzgoji učencev in svoje delo ponuja kot pomoč v tem procesu.

⁷Ruggiero Ricci (1918-2012), ameriški violinist, je slovel po svoji izjemni tehniki in kot interpret Paganinijevih del. Poučeval je med drugim na Julliarđu in Mozarteumu in izdal dve knjigi, namenjeni violinistom na višji stopnji, posebno pozornost namenja intonaciji.

2.8 Kato Havas⁸: Ein Neuer Weg zum Violinspiel (1961)

Pomembno je, da z menjavami lege začnemo šele, ko so toni v prvih treh legah že dovolj poznani. Osvojen mora biti položaj leve roke, pri katerem palec in kazalec tvorita križ. Pri tem je pomembno, da se stranski del kazalca ne dotika vratu violine. Ker je mnenja, da je tretja lega lažja in bolj naravna, jo uči takoj za prvo lego. Zapestje se v tretji legi praviloma nasloni na trup violine. Stik med zapestjem in trupom violine daje učencu občutek varnosti in pomeni točko orientacije na navidez neskončni ubiralki.

The image shows a musical score for a violin exercise. It consists of eight staves of music, each with a treble clef and a 4/4 time signature. The first four staves are for the first position, and the last four are for the second position. Each staff contains a sequence of notes with fingerings indicated by numbers 1-4 above them. The first staff has fingerings: 1, 2, 2, 1, 2, 3, 3, 2, 3, 4, 4, 3 itd. The second staff has: 1, 3, 2, 4, 3, 1, 4, 2, 1, 3, 2, 4 itd. The third staff has: 4, 1, 4, 4, 1, 2, 4, 4, 2, 3, 4, 4, 3 itd. The fourth staff has: 10, 1, 4, 4, 1, 2, 4, 4, 2, 3, 4, 4, 3 itd. The fifth staff has: 1, 2, 2, 1, 2, 3, 3, 2, 3, 4, 4, 3 itd. The sixth staff has: 4, 1, 3, 2, 4, 3, 1, 4, 2, 1, 3, 2, 4 itd. The seventh staff has: 7, 1, 4, 4, 1, 2, 4, 4, 2, 3, 4, 4, 3 itd. The eighth staff has: 13, 1, 4, 4, 1, 2, 4, 4, 2, 3, 4, 4, 3 itd.

Slika 1: Kato Havas – Igranje v tretji in drugi legi

Ko je igranje v posameznih legah osvojeno, je čas za menjave lege. Kato Havas ta postopek opiše takole: predstavljajmo si, da želimo na struni G menjati lego iz note a na c1, torej s prvim prstom iz prve v tretjo lego. Tik pred menjavo se občutek teže, ki ga ima prst ob kontaktu s struno poveča, kar deluje kot odskočna deska, ki prst (iz členka, ki povezuje prst z dlanjo) ob notranji zvočni predstavi »izstrelji« na ton c1.

⁸Kato Havas je že zelo mlada koncertirala in imela uspešno kariero kot uspešna solistka, kasneje se je posvetila pedagoškemu delu in iznašla povsem svojo »zdravo« metodo violinske igre. Je avtorica več izdanih del na to temo.

Taka predstava naj bi ustvarila naraven gib roke, dlani in palca brez nujnih premislekov in analiz.

Če bi želeli z note a (prvi prst na struni G) na noto d1 (drugi prst v tretji legi), bi občutek odskoka in sprostitve teže ostala ista, »izstreljen« pa bi bil – s strani in vertikalno – drugi prst. Zelo pomembno je, da vadimo z menjalno noto (v tem primeru c1 s prvim prstom v tretji legi).

1. prst

prstni glissando

7 2. prst

prstni glissando

13 3. prst

prstni glissando

19 4. prst

prstni glissando

25 1. in 2. prst

31 1. in 3. prst

37 1. in 4. prst

Slika 2: Kato Havas - Menjave lege

Havaseva nadgrajuje z menjavami od drugega prsta v prvi legi do prvega prsta v tretji legi ter z dvojemkami v višjih legah.

2.9 Ivan Galamian⁹: Principles of Violin Playing and Teaching

Galamian razlikuje dve vrsti menjav lege: prave in neprave. Pri pravi menjavi lege se palec in prsti gibljejo istočasno, pri nepravi menjavi pa palec ne spreminja svoje lege ob vratu violine, prsti se le stegnejo za dosego prave pozicije na ubiralki. Slednji način menjave je lahko zelo koristen in ob pravilni izvedbi omogoči marsikatero olajšanje, še posebej v pasažah, kjer bi bila menjava večkrat potrebna le za nekaj posameznih not. Nadalje pa se posveti pravim menjavam.

Menjava lege je premik cele roke in dlani z vsemi prsti in palcem. Fleksibilnost palca je na tem mestu še posebej pomembna, da se giblje navzgor v višje lege istočasno z ostalimi deli roke, pri tem pa oblika ostane vse do šeste ali sedme lege enaka. Razpon dlani se postopoma oži. Pri menjavi iz tretje v nižje lege palec ostale prste malce prehit.

Obstajajo trije načini menjave:

- tona pred in po menjavi se igrata z istim prstom;
- menjava se izvrši s prstom, ki se je nahajal na struni pred menjavo, po njej pa ton igra drugi prst;
- menjava se izvrši s prstom, ki bo na struni po menjavi;

Poleg tega omenja tudi menjavo, pri kateri se prst steguje k novi noti izven pozicije v kateri je roka v tem trenutku, takoj ko je prst na svojem mestu, pa se premakne tudi roka.

Hitrost menjave je vedno sorazmerna tempu. V počasnem tempu je počasnejša, v hitrejšem pa hitrejša. Prav tako je pomembna izbira trenutka kdaj menjavo začeti in kdaj dokončati. Zelo pogosta napaka je skrajševanje note pred menjavo zaradi strahu, da bo opravljena prepozno. Pomembno je poslušanje in ritmično obvladovanje menjave.

⁹Ivan Galamian (1903-1981) je eden najpomembnejših violinskih pedagogov 20. stoletja. Poučeval je v ZDA, med drugim tudi na Juilliard School v New Yorku, iz njegovega razreda prihajata Itzhak Perlman in Pinchas Zuckerman. Poleg omenjene knjige

Poslušanje je pri vadenju menjav najpomembnejše. Galamian prav tako opozarja na vlogo loka med menjavo. Meni, da je zmanjšanje naslona loka na struno in hitrosti poteze med menjavo dobrodošlo. Seveda to splošno velja le za tehnično vadenje same menjave. Kot izrazno sredstvo z glisandom seveda naslona ne popustimo, prav tako določa željeni izraz tudi menjalni prst.

2.10 Jeanne Christee¹⁰: Violintechnik (2010)

Avtorica navaja tri predpogoje za lahkotne menjave lege:

- igranje s položnimi prsti,
- pritisk prsta je le tolikšen, kolikor je potrebno za lep zvok in
- popustitev pritiska prsta med menjavo.

Razlog v neuspehilih menjavah je skoraj izključno v izhodiščnem tonu. Ker se učenec osredotoča na ciljno noto, nezavedno prične z menjavo prezgodaj, brez predhodnega dobrega kontakta med prstom in ubiralko. To oslabi intonacijo izhodiščnega tona in posledično tudi ciljni ton ni intonančno čist. Za vsakodnevno vajo menjave leg ponuja vajo, katere avtor je Tibor Varga. Vaja je identična tisti, ki je predstavljena v odstavku o Kato Havas, razlikuje se le v ritmični zgradbi in sicer:

Slika 3: Jeanne Christee – Menjave leg

3 MOJ PRISTOP

V tem odstavku bom predstavila svoj način učenja igranja v legah in osnove menjav. Seveda se zavedam, da ta »odkritja« niso moja last in predvsem, da po petih letih poučevanja še niso zares preizkušena in da se bom tega najbolj naučila prav od svojih učencev. Zaenkrat pa mi pomagajo izkušnje kolegov in spoznanja iz časa

je soavtor knjige Contemporary Violin Technique, v kateri je obsežna zbirka materiala za vsakodnevni razvoj violinista.

¹⁰Jeanne Christee je študirala pri Tiborju Vargi, Hermanu Krebbersu, Nathanu Milsteinu in Francu Gulli. Koncertirala je kot solistka in komorna glasbenica z uglednimi orkestri. Deluje kot profesorica na Konzervatoriju Johannesa Brahmsa v Hamburgu.

študija ter svojega vadenja. Prav tako bom problematiko zavestno izolirala od drugih prvin, čeprav vem, da v praksi to ni mogoče. Lotila se bom le najosnovnejših prehodov v višje lege in obratno, da bi svojo nalogo opravila karseda dosledno.

Fizični pogoj za učenje igranja v legah in menjav lege je sproščena drža leve roke in stabilna intonacija v prvi legi. Nad vsem tem je dobra slušna predstava, ki jo učenec ustvarja s petjem intervalov, z opazovanjem notnega teksta medtem ko mu igram in seveda s poslušanjem ob vadenju. Lahko bi rekla, da tistim učencem, ki imajo posluh dobro razvit, njihova drža pa je morda še v nekakšnem krču, koraki v višje lege pomagajo, da svoje telo (roko) sprostijo. Z menjavami torej pričnem že zgodaj, če učenec čisto igra v prvi legi v vseh kombinacijah pol in celih tonov. Opažam tudi, da je bistrim učencem igranje v legi zabavno, dojemajo ga kot nekakšno matematično nalogo, pozorna pa sem na to, da se vseskozi zavedajo, kateri ton igrajo in da ne obvladujejo ubiralke zgolj s prstnimi redi.

Med kolegi je močno prisotno mnenje, da naj se menjave lege pričnejo učiti nekako hkrati z vibratom. Tudi sama se poskušam tega držati, saj za gib vibrata veljajo enaki predpogoji. Sicer pa se poslužujem naslednjih korakov:

1. Kromatika

S kromatiko si naravno razgibamo členke in se naučimo drseti po struni, čeprav v zelo majhnih razdaljah. Ob uspešnem vadenju je odlična za stabilno intonacijo. Prilagam nekaj primerov:

Slika 4: Olga Parhomenko – Kromatika

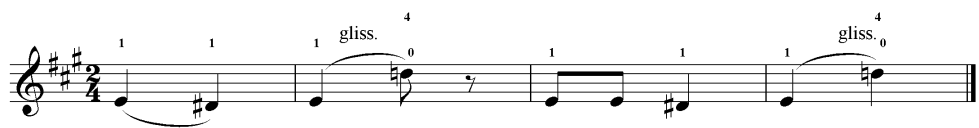
Slika 5: Olga Paromenko – Etuda

2. Flažoleti

Flažoleti prelepo zvenijo, učenci jih radi igrajo. Sproščajo levo roko in ob doseganju flažoletu s stegnjenim mezincem v tretji legi povsem neobremenjeno omogočijo premik roke v višjo lego.

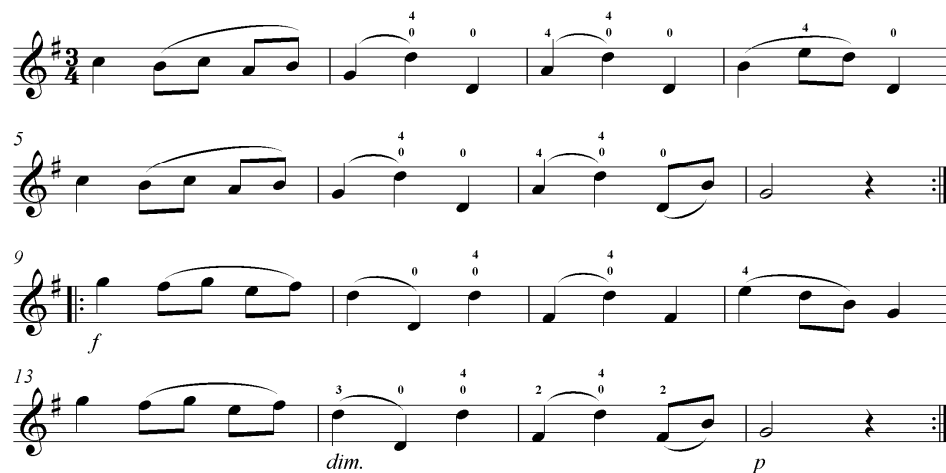
Slika 6: Antoni Cofalik – Flažoleti

Slika 7: V. Jakobovska – Norček (odlomek)

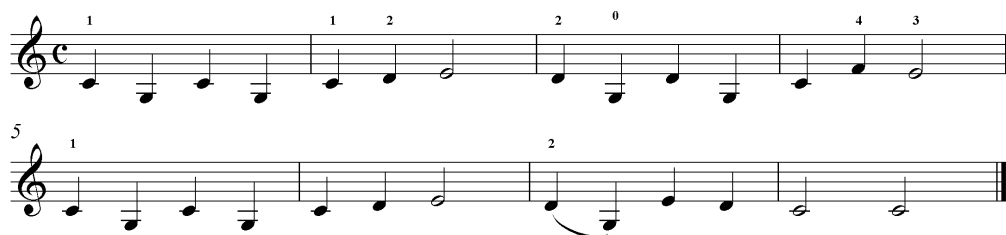
Slika 8: Anton cofalik – Gugalni konjiček

Slika 9: Franz Schubert – Lendler

3. Igranje v tretji legi po eni struni

Ko učenec prvič poskusi igrati v višji legi, se zgodi, da večkrat uporabi namesto pravega prst, s katerim bi noto zaigral v prvi legi. Namesto pisanja prstnih redov učenca raje spodbujam k pozornosti na sledeči interval (na eni struni je največji razpon kvartni, tako razločevanje za učenca ni pretežko). Glede manjše razdalje med prsti v višjih legah je v večini dovolj, da učencu potrdim, da sliši pravilno in da je prav, če se prsti v tretji legi počutijo drugače. Nekateri z zanimanjem opazujejo, kako se struna krajša in ob tem višje zveni in jim poenostavljena razlaga teh pojavov ni odveč.

Slika 10: Dušan Vodišek – Medved brunda (odlomek)

4. Igranje v tretji legi po dveh ali več strunah

Tako igranje je logično nadaljevanje igranja v eni legi na eni struni. Od učenca zahteva le malo več zbranosti, menjava strune se ne razlikuje od tiste v prvi legi.

Slika 11: Antoni Cofalik – Etuda

5. Menjave preko praznih strun iz prve v tretjo lego

Takšno menjavo s prvim prstom učenci v resnici napravijo že večkrat in sicer vsakokrat, ko se pripravijo na igranje v tretji legi. Slušno predstavo čiste kvarte jim olajšam s poznanimi otroškimi pesmicami, radi si zapojejo »Ko si srečen« Lenčke Kupper ali »Kar znaš, to veljaš« iz Prvih korakov Vildane Repše. Če ta predstava ni dovolj, je na voljo še nižja prazna struna, s katero preveri intonacijo. Tovrstna menjava s prvim prstom je udobna in omogoča, da učenec kmalu najde dober položaj z dotikom roke in trupa violine v tretji legi. Čeprav prvi prst pri prehodih čez prazno struno tudi v praksi dominira, pripravim tudi vaje z menjavami z ostalimi prsti.

Slika 12: Olga Parhomenko – Menjave čez prazne strune

Slika 13: Olga Parhomenko – Etuda

6. Menjave z istim prstom

Menjavo lege npr. s prvim prstom iz prve v tretjo lego učencu predstavim kot potovanje – drsenje - prsta po ubiralki navzgor, namesto ubiralke pa uporabim njegovo podlaket. Želim namreč, da čuti, kako se prst med prehodom obnaša. Svoj gib pospremim tudi z opisom tega »počasnega posnetka«. Prst sedi na struni, pred menjavo se oddalji od ubiralke (popusti in ostane na istem mestu), a se strune še vedno dotika, kot bi želel igrati flažolet. Skupaj z njim svoj dotik zmehta tudi palec. S tako rahlim dotikom je roka pripravljena na premik navzgor. Gib nato ponovno opišem in ponazorim v smeri navzdol. Zatem je na vrsti učenec, da prikaže menjavo na moji podlakti. Ko je ta občutek dosežen, se preselimo na ubiralko. Pozorna sem, da menjava ni skok po zraku, temveč da prst ves čas ostane v kontaktu s struno. Ko delamo menjavo še z lokom, vztrajam pri tem, da poslušajo, kako zvok ob tem, ko prst popusti pritisk in se pripravi na prehod, postane grd. Ta trenutek se mi zdi izredno pomemben, saj ozavešči ohlapnost roke (in nujnost tega) med menjavo.

Vprašanja o tem ali v smeri navzdol palec prehiteva ostale prste in mu ti le sledijo, ne načenjaj. Dolgo časa sem bila prepričana, da sama menjam lege tudi navzdol sinhrono, vendar sem ob gledanju svojega počasi predvajanega posnetka ugotovila, da to v resnici ne drži (pri igranju tudi ne uporabljam mostička). Tudi učenci nezavestno sledijo palcu, a tega ne omenjam, razen v primerih, ko je ta zamik pretiran ali moteč.

Osnovne vaje za menjave lege z istim prstom se ne morejo dosti razlikovati druga od druge in jih najdemo v vsaki violinski šoli. Sama uporabljam svoj sistem, ki je sestavljen kot razpredelnica v notnem črtovju. Horizontalno so napisane menjave s prvim, v naslednji vrsti z drugim prstom itd. Če se lotim igranja po razpredelnici od zgoraj navzdol, pa bom v enem stolpcu zvadila menjavo iz ene lege v drugo z vsemi prsti. Sistem ni nič posebnega, učencem pa je všeč, da si lahko sami izberejo smer (učinek je enak), prav tako jim je všeč, da se razpredelnica ob učenju višjih leg in novih kombinacij povečuje. Z razpredelnico začnem po učenju druge lege, da je bolj pregledna.

Slika 14: Olga Parhumenko – Menjave iz prve v tretjo lego

Slika 15: J Sulimow – Etuda

Slika 16: Izštevanka

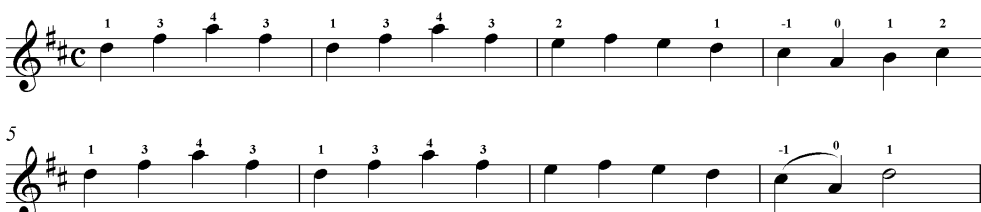
Slika 17: A. Aleksandrov – Pesmica

Slika 18: Ples dveh medvedkov – poljska ljudska

7. Stegovanje prstov v tretji legi navzgor in navzdol

Igranje v legah ponuja poleg očitnih še druge zelo tudi drugačne rešitve. Ena od teh je stegovanje, ki je v tretji legi navzgor neprimerljivo lažje kot prej. Tovrstne vaje so dobre tudi za raztegovanje dlani.

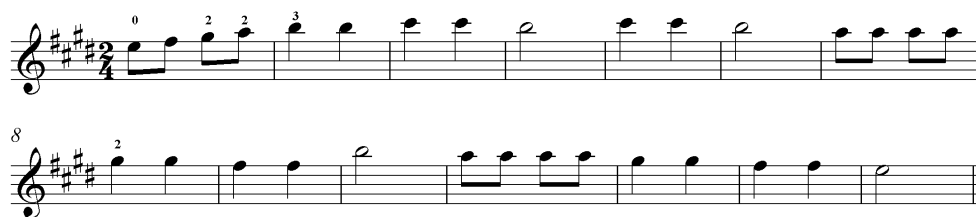
Slika 19: Yova Yordanova – Vaja za iztegovanje četrtega prsta

8. Igranje v drugi legi

Igranje v drugi legi ponovno zahteva mero zbranosti zaradi novih prijemov. Vse ostalo učenec že pozna (glej Slika 1).

9. Poltonske menjave iz prve v drugo lego

Eden izmed razlogov, da igranje v drugi legi postavimo na mesto za igranjem v tretji legi je ta, da je gib do tretje lege večji, posledično bolj prepričljiv in se lažje vtisne v spomin roke. Kljub temu (ali pa ravno zato) v drugo lego potujem najprej s poltonskim premikom.

Slika 20: Čuk se je oženil – slovenska ljudska

10. Menjave iz prve v drugo lego

Slika 21: Olga Parhomenko – Menjave v drugo lego preko prazne strune

11. Kombinacija vseh, tudi menjave iz druge v tretjo lego in zapletenejše menjave (t.i. križne menjave lege) in preprijemanje

Slika 22: A. G. Grigorjan – Etuda

»Zakaj moramo igrati v višji, če pa se da tudi v prvi legi?« Še raje kot primer, kjer je za hitro igranje (v levi ali v desni roki) prva lega očitno manj udobna kot, poudarjam estetski razlog. Nekaj taktov npr. Stare francoske pesmi Čajkovskega zaigram najprej v prvi legi, nato pa še v tretji, da učenci slišijo razliko v izenačenosti tona.

Slika 23: P. I. Čajkovski – Stara francoska pesem (odlomek)

Notni primeri, ki jih vključujem, so le izbor tistega, kar ponujam svojim učencem v učno gradivo, izbrani pa so po ključu raznolikosti in več različnih avtorjev. Izbirala sem jih iz različnih violinskih šol, ki so prisotne v našem prostoru. Nepogrešljive so še vaje iz Violinistove notne mape 1 Kravčenka in Abramiana. Kaj nekatere od ostalih šol poleg navedenih primerov še vsebujejo, na kratko opisujem v naslednjem poglavju.

4 MENJAVANJE LEG IN IGRANJE V LEGAH V SODOBNIH VIOLINSKIH ŠOLAH

Olga Parhomenko v svoji knjigi začne s poltonskim premikom iz prve v drugo lego in v drugi legi prične z igranjem lestvice B dur čez dve oktavi ter razloženima kvintakordom in kvartsekstakordom. Sledi jim menjava iz prve v drugo lego z istim

prstom (1. – 1., 2. – 2., 3. – 3.) in 1. – 2., 1. – 3., ter 1. – 4., navzgor in navzdol. Vmes so vaje za kromatiko (glej Slika 5).

Sledijo menjave iz prve v drugo lego preko prazne strune:

Igranje v tretji legi začne s C durom čez eno oktavo, najprej od c1 do c2, nato od c2 do c3, potem pa še čez obe oktavi. Sledijo vaje z menjavami v tretjo lego preko prazne strune (glej: Slika 12) in nato še direktne menjave s prsta na prst:

Anton Cofalik (Skrzypcowa ABC učenca najprej seznaniti s flažoleti. V drugem delu knjige prične z vajami za menjavo iz prve v tretjo lego z istim prstom na vseh strunah, s tem da si učenec terčni interval menjave najprej zaigra v prvi legi in ga nato ponovi v menjavi sami. Sledijo vaje v tretji legi brez prehodov, najprej samo t.i. stopničke na eni struni, nato pa čez dve struni, torej enooktavne lestvice v tretji legi brez menjav z razloženima kvint in kvartsekstakordom. Etudo J. Sulimowe z menjavami lege s prvim prstom transponira za veliko sekundo oz. malo terco navzgor, da lahko učenci že znano melodijo vadijo tudi z menjavami z drugim oz. s tretjim prstom. (Glej: Slika 11)

Kasneje nadaljuje s prehodi preko prazne strune, sledijo menjave z nižjega na višji prst najprej v legatu, kasneje detaše. Z drugo lego prične kasneje, zatem pa še menjave, pri katerih prst »preprime«, torej na isti noti nadomesti prejšnji prst, v vseh treh kombinacijah (1. – 2., 2. – 3., 1. – 3. Lega).

Maksimilijan Skalar v drugem zvezku svoje violinske šole začne postopno, najprej z drugo lego in sicer s postopnimi poltonskimi prehodi najprej s prvim, nato z drugim prstom in tako dalje. Sledijo jim celotonski prehodi. Isti postopek je tudi pri prehodih iz prve v tretjo lego, ponuja tudi vaje s pomožnimi notami pri menjavi leg, flažoletni toni so na vrsti po tem. Material za vadenje je povečini sestavljen iz sistematičnih vaj, ponudi pa tudi nekaj etud in pesmic.

Yova Yordanova v svoji knjigi Primer for Little Violinists 2 ponuja obsežno gradivo za vadenje, tako rekoč za vsako kombinacijo menjav. Podaja tudi kratke opise, npr.: levi komolec se pred menjavo iz prve v tretjo lego malce nagne proti višjim legam (navzdol je ta nagib ravno obraten). Menjava se izvaja iz komolca, ta gib pa naj bo miren in mehak. Med menjavo je pritisk prsta na struno oslavljen, kot bi igral

flažolet, na tak način Yordanova menjavo tudi notira. Uporablja transponiranje za učenje menjav z različnimi prsti, prav tako za igranje v posameznih legah za učenje novih prstnih redov. Če se učenec spomni pesmic, ki jih je igral v prvi legi, se jih hitreje nauči tudi v višjih legah. Zelo koristne so tudi vaje za iztegovanje prstov (glej: Slika 19), prstne vaje, na koncu pa še vaje za zahtevnejše menjave (»križne«), npr. iz prvega prsta v tretji legi na drugi prst v prvi legi.

Poglobljeno se je menjav lege pri nas lotil tudi Dušan Vodišek v zbirki Menjave leg. V njej najdemo najprej skladbice v tretji legi najprej na vsaki struni posebej, nato po dveh in na koncu po vseh štirih strunah. Nadaljuje v istem sistemu z enostavnimi menjavami v tretjo lego z istim prstom, nato pa še s preprijemanjem. Skladbice imajo tudi lepo klavirsko spremljavo in prsrčne naslove, ki so otrokom blizu. Poleg tega je v zbirki tudi več različnih prstnih vaj in lestvic.

Grigorijanova Začetna šola igranja na violino se leg loti z razčlenjenimi lestvicami v drugi legi, tudi z razloženimi tercami in trozvoki. Sledijo jim etude v drugi legi, nato pa menjave iz prve v drugo lego preko prazne strune in poltonske menjave, spet na osnovi lestvic, pa tudi etud. Isti postopek se ponovi z učenjem tretje lege. Takoj zatem že kombinira igranje v vseh treh legah in igranje naravnih flažoletov s stegnjenim četrtem prstom v tretji legi. Izbor etud je prilagojen različnim nivojem, prva je primerna za začetnike, ponudi pa tudi že zahtevnejše učne vsebine.

Tudi Bruno Garlej in Jean Francois Gonzales v svoji knjigi Violinska metoda razdelita poglavja na drugo lego, polovično lego, tretjo lego in nato kombinacije. Veliko se poslužujeta transpozicij, veliko je vaj v vseh kombinacijah, glasbeni primeri pa so že precej zahtevni.

S. Kravchenko in V. Abramian, avtorja Violinistove notne mape 1 v zvezku z vajami in lestvicami namenjata začetkom igranja v legah in menjavam dve strani, na katerih so ravno prav kratke in zahtevne melodične vaje. Tudi ta zbirka najprej ponuja melodijo transponirano za igranje v vseh teh legah. Poleg vsem znane zbirke etud avtorjev Fortunatova, Rodionova in Garlickega je so te vaje moja osnovna literatura pri delu z učenci.

Vse možne kombinacije menjav lege na vseh strunah najdemo v Staničevi Violinski šoli.

5 ZAKLJUČEK

Prav zato, ker so to učenčevi prvi koraki igranja v višjih legah, zahtevajo postopne premike in nadgradnjo. Ob tem je učitelju v pomoč poznavanje metodičnih postopkov velikih violinskih pedagogov ter iskanje ustreznega učnega gradiva.

6 LITERATURA

- Abramian, V., Kravchenko, S. (2003). Violinist Music Folder; Book 1. Moscow: Deka-BC Publishing House
- Balašova, T. B., Keseliman, M. N. ur. (2007). Izbranie ztjudbi dlja skripki, Moskva: Master klass.
- Christee, J. (2011). Violintechnik, Mainz: Schott.
- Cofalik, A. (2010). Skrzypcowe ABC. Krakow: Polskie Wydawnictwo Muzyczne SA.
- Galamijan, I. (1977). Sviranje na violini i violinska pedagogija, Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.
- Garlej, B., Gonzales, J.-F. (1995). Methode de Violon, Paris: Editions Henry Lemoine.
- Grigorian, A. (1989). Načalnaja škola igri na skripke. Moskva: Sovetski kompozitor.
- Havas, K. (1961). Ein neuer Weg zum Violinspiel, London: Bosworth.
- Jakubovska, V. (1981). Verh po stupenbkam, Leningrad: Muzbika.
- Yordanova, Y. (2010). Primer for Little Violinist 2, Moscow: Muzyka.
- Parhomenko, O., Zelbdis, V. (1987). Škola igrvi na skripke: Muzična Ukraina
- Skalar, M. (1968). Violinska šola II, Ptuj: samozaložba.
- Stanič, F. (1965). Violinska šola, Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Vodišek, D. (2008). Igramo v legah, Ljubljana: Družina.